

„Határozatlanság” vagy „aranyközépút”?

Módszertani megjegyzések a neológia meghatározásához

Absztrakt

Biró Tamás (biro.tamas@btk.elte.hu)

„[R]abbiképző intézetünk felekezeti viszonyainknak hű tükörképe, ezeknek is, annak is határozatlanság a jellege, ami egy darab ideig így is marad...” – írta Klein Mór nagybecskereki rabbi Goldziher Ignác 1880-ban kelt beadványára, amelyben a világhírű orientalista a három évvel korábban alapított *Országos Rabbiképző Intézet* tantervének gazdagítását javasolta. Goldziher egyértelmű teológiai-ideológiai irányt szeretett volna adni a neológia szellemi központjának. Vajon sikerült neki?

Előadásom első felében amellet érvelek példák segítségével, hogy a Klein Mór által megfogalmazott határozatlanság a neológia szellemtörténetét a kezdetektől folyamatosan jellemzi. Erre a provokatívnak szánt állításomra, remélem, a neológia mibenlétéről szóló diskurzus során számos ellenérv fog érkezni.

Amennyiben állításom igaz, az újabb dimenzióval gazdagítja a neológiáról alkotott képünk komplexitását. A neológia heterogenitása egyébként közhely a szociológiai, demográfiai, vallásgyakorlati, építészeti, esztétikai és számos további dimenzióban. Egy heterogén halmaz meghatározása során vajon prototípusból, ideálképből, átlagból, mediánból vagy a halmaz diffúz határaiból kell-e kiindulnunk? Ha végső válasszal nem is, de módszertani tanácsokkal szolgálhatnak más tudományterületekről vett analógiák.

A tizenkilencedik századi történeti pozitívizmus, amely segítségével a neológiát és a judaizmus neológiával összevethető középirányzatait meg szokás határozni, tág önértelmezési lehetőséget hagy. Ezzel a szabadsággal a neológia képviselői éltek is. A huszadik század folyamán azonban, és különösen a posztmodern korban, a pozitívista történeti megközelítés tarthatatlanná vált. Ezért előadásom végén az arisztotelészi-maimonidesi „aranyközépút” fogalmára térek át, amely Diamant Gyulától Schweitzer Józsefíg a neológia önmeghatározásának másik kulcsa. Vajon milyen implicit előfeltevésekre épül az a neológ állítás, hogy létezik, létezhet középút reform és ortodoxia között, amely ebben a kontextusban is követendő, optimális választás? Úgy vélem, ezeknek az implicit előfeltevéseknek a kibontása nem csupán a neológia múltjának a megértéséhez járulhat hozzá, hanem jövőbeli identitásához is.